

Održivi rad i starenje radne snage

Izvršni sažetak

Uvod

Koji uvjeti čine cjeloživotni rad održivim te time vjerojatno promiču dulji radni vijek? Koncept održivosti rada uzima u obzir istodobni i djelomično kontradiktorni razvoj radnih uvjeta i demografije aktivnog stanovništva. Pokraj rezultata istraživanja o kvaliteti posla za starije radnike on se temelji i na ispitivanjima koja pokazuju kakav je utjecaj kvalitete posla na sve dobne skupine. Ova studija, koja se zasniva na analizi petog Europskog istraživanja o radnim uvjetima, razmatra pet dimenzija rada koje su se pokazale ključnima za razumijevanje održivosti rada:

- radne uvjete;
- tjelesno i psihičko zdravlje;
- ekspresivnu dimenziju rada;
- pomirenje poslovnog i privatnog života;
- socioekonomske uvjete.

Politički kontekst

Aktivno starenje zaposlenih predstavlja dugoročno pitanje europske politike, posebno unutar europskih strategija zapošljavanja, ključna je tema unutar aktualne strategije Europa 2020. Ono je jedan od triju stupova Europske godine aktivnog starenja i međugeneracijske solidarnosti 2012. Potreba za povećanjem stope zaposlenosti starijih radnika pretvorena je u kvantitativne ciljeve s ulogom zadržavanja osoba u dobi 55–64 godine na radnom mjestu te podizanja njihove prosječne dobi u trenutku napuštanja tržišta rada. Međutim, prihvaćeno je stajalište da te ciljeve nije moguće postići bez značajnog unapređenja radnih uvjeta.

Osnovni pokazatelji

Izloženost odabranim obilježjima rada

Radni uvjeti: Noćni rad i rad u smjenama smanjuju se s godinama, kao i udio radnika koji rade vrlo velikom brzinom. Među dobnim skupinama mala je razlika u smislu izloženosti tjelesnim naporima na poslu (uključujući bolne položaje i stresno radno okruženje).

Pomirenje poslovnog i privatnog života: Teškoće pri ostvarenju ravnoteže između poslovnog i privatnog života s godinama se smanjuju, naročito nakon pedesete i kasnije. Kod žena dolazi do naglog smanjenja promjena redovnog radnog rasporeda i smanjenja poteškoća s uzimanjem slobodnih dana radi rješavanja osobnih obveza; kod muškaraca snažnije se smanjuje neravnoteža između poslovnog i privatnog života.

Ekspresivna dimenzija rada: Radnici stariji od 50 godina navode rjeđe mogućnosti učenja i pristupa obuci, kao i slabiju podršku kolega i menadžera. Naročito muškarci navode smanjenje prilika za napredovanje u karijeri. Međutim, stariji radnici navode i veću slobodu djelovanja te mogućnosti primjene vlastitih ideja.

Socioekonomski uvjeti: Oko 40% žena i 10% muškaraca u dobi 55–69 godina radi ne radi puno radno vrijeme, što je nešto više nego među onima 50–54 godine. Među onima koji su stariji od pedeset, 10% muškaraca i 15% žena ima ugovore na određeno vrijeme, a četvrtina manje od pet godina radnog staža kod trenutnog poslodavca. Osjećaj nesigurnosti zaposlenja među ženama raste u četrdesetima, a među muškarcima između 45 i 49 te 50 i 54 godine.

Statistička analiza ukazuje na osam ključnih pokazatelja održivosti zaposlenja: rad u smjenama ili noćni rad; naporni ili bolni položaji pri radu; tjelesni rokovi; loša usklađenost posla i drugih obveza; slaba sloboda djelovanja na poslu; loša socijalna potpora na poslu; slabe mogućnosti za napredak u karijeri te nesigurnost zaposlenja.

Zdravlje, blagostanje i zadovoljstvo

- Pokazatelji zdravstvenih problema, kao što su bol u leđima ili problemi sa spavanjem, rastu tijekom dvaju desetljeća između četrdesete i šezdesete, ali se kod onih koji rade i nakon šezdesete smanjuju (iako je to vjerojatno stoga što su oni lošijeg zdravlja već napustili tržište rada).
- Nezadovoljstvo radnim uvjetima doseže vrhunac u dobnoj skupini 45–54 i češće je među niskokvalificiranim radnicima, kao i fizičkim radnicima s nižom i srednjom stručnom spremom.
- Određena obilježja rada statistički su povezana s trendom pogoršanja općeg zdravstvenog stanja radnika u dobi između 40 i 60 godina: loša usklađenost radnog vremena s ostalim obvezama, bolni položaji pri radu, loše mogućnosti napredovanja te slaba socijalna potpora (naročito za muškarce).
- U dobnoj skupini od 50 do 59 godina svoje zdravstveno stanje naročito lošim ocjenjuju srednje kvalificirani fizički i niskokvalificirani radnici. Ključni čimbenici povezani s lošim tjelesnim i psihičkim zdravljem bolni su položaji, neodgovarajuće radno vrijeme, tijesni rokovi i nemogućnosti napredovanja.

Stavovi o radu nakon pedesete

- Broj žena i muškaraca koji kažu da im rad ugrožava zdravlje najveći je u dobnoj skupini od 50 do 54 godine. Ove brojke posebno su visoke među menadžerima i profesionalcima i dobnoj skupini 50–54 i 55–59 godina, kao i među ženama u ovim zanimanjima.
- Bolni položaji pri radu, rad u smjenama ili noćni rad te neravnoteža između poslovnog i privatnog ključni su razlozi koji govore zašto radnici u dobi 50–59 godina osjećaju da im rad ugrožava zdravlje i na njega negativno utječe.
- Trećina zaposlenika u dobi 50–54 osjeća da neće biti u mogućnosti raditi do šezdesete, odnosno da to ne bi htjeli. Ovakva percepcija uobičajenija je u žena sa srednjom stručnom spremom koje obavljaju fizičke poslove (55%) te kod zanimanja s niskom stručnom spremom (54%), za razliku od muških menadžera i profesionalaca (17%) i stručnjaka srednje razine obrazovanja (25%).
- Bolni položaji pri radu, neravnoteža između poslovnog i privatnog života, uočena nesigurnost zaposlenja i nemogućnosti napredovanja u karijeri glavni su navedeni razlozi za nemogućnost obavljanja istog posla do 60. godine.

- Oko 29% zaposlenika u dobi 50–59 godina rado bi radilo manje nego dosad, a ovaj postotak viši je među onima s visokom nego s niskom stručnom spremom.
- Neravnoteža između poslovnog i privatnog života, slaba socijalna potpora i bolni položaji pri radu glavni su navedeni razlozi za želju za smanjenim brojem radnih sati.

Usporedbe među zemljama

- Usporedbe među zemljama ukazuju da neke zemlje dijele skupinu istovrsnih radnih uvjeta koju stariji radnici doživljavaju neodrživima. U ovim zemljama stope zaposlenosti za radnike u dobi od 45 do 49 godina u znatnom su padu, radnici stariji od 50 godina češće navode nezadovoljstvo radnim uvjetima te je uočeno da su ondje radni uvjeti teži nego drugdje.

Političke smjernice

Čini se da pojedine mehanizme, koji su starije radnike nekada štitali od izloženosti napornim radnim uvjetima, sada nagrizaju demografski razvoj i promjene u organizaciji rada. Ovo povećava izazov glede organizacije rada u kontekstu radne snage koja stari.

Bolni položaji pri radu, neravnoteža između poslovnog i privatnog života te nemogućnost napredovanja u karijeri opetovani su čimbenici koji objašnjavaju neodrživost rada za radnike koji stare. Prvi povećava izazove u područjima reguliranja zdravlja i sigurnosti, ergonomije i dodjele zadataka, dok su ostala dva teme iz upravljanja ljudskim potencijalima, organizacijom tvrtke i fleksibilnosti.

Održivost rada razlikuje se među skupinama različitih zanimanja. Ova studija stavlja naglasak na čimbenike koji utječu na neodrživost, i to ne samo za niskokvalificirane poslove i fizičke poslove sa srednje kvalificiranom strukom nego i za visokokvalificirane poslove. Posebno su pogođene žene menadžeri i profesionalci. Širok raspon zahvaćenih zanimanja upućuje ne to da je potreban diferencirani politički pristup.

Motivacija za ostanak na poslu ne ovisi samo o varijablama razmotrenim u ovoj studiji već također i o raznim obilježjima nacionalnih sociopolitičkih i institucionalnih modela, kao što su raspodjela dohodaka te porezni i mirovinski sustavi.

Dodatne informacije

Izveštaje *Održivi rad i radna snaga u starenju*, dostupno je na www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1266.htm

Za više informacija molimo obratite se Jorgeu Cabriti, voditelju istraživanja, na jca@eurofound.europa.eu